

ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Παραδοσιακό Πανηγύρι Σκοτούσσας Σερρών

1. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Ψλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

α. Με ποιο όνομα αναγνωρίζεται το στοιχείο από τους φορείς του:

Παραδοσιακό Πανηγύρι Σκοτούσσας Σερρών.

β. Άλλη/-ες ονομασία/ες: -

γ. Σύντομη Περιγραφή (έως 50 λέξεις):

Το παραδοσιακό πανηγύρι της Σκοτούσσας διεξάγεται το διάστημα 7-11 Σεπτεμβρίου για να τιμηθεί το Γενέσιο της Θεοτόκου. Πρόκειται για ένα πενθήμερο εκδηλώσεων που έχουν διατηρήσει τον ίδιο χαρακτήρα για περισσότερα από εκατό χρόνια. Μεταφέρει μνήμες και έθιμα παλαιότερων εποχών και μέσα από τις παραδοσιακές του τελετουργίες αποτελεί σημείο συνάντησης προηγούμενων και επόμενων γενεών. Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας και της παράδοσης όχι μόνο της Σκοτούσσας, αλλά και ενός ολόκληρου λαού που μέσα από τα πανηγύρια έχει κατορθώσει να διατηρήσει ζωντανές μνήμες αιώνων.

δ. Πεδίο ΑΠΚ:

Χ προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις

- ☐ επιτελεστικές τέχνες

Χ κοινωνικές πρακτικές-τελετουργίες-εορταστικές εκδηλώσεις

- ☐ γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν
- ☐ τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία
- ☐ άλλο

ε. Περιοχή όπου απαντά το στοιχείο:

Σκοτούσσα Σερρών

στ. Λέξεις-κλειδιά:

Πανηγύρι, ζουρνάδες, πάλη, χορός, τσιοβαρμέ, Σκοτούσσα, αντάμωμα

2. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

α. Ποιος/-οι είναι φορέας/-είς του στοιχείου;

- Πρωτίστως οι κάτοικοι του χωριού καθώς και οι απανταχού Σκοτουσσαίοι. Το πανηγύρι δίνει την ευκαιρία και στις δυο ομάδες να ανταμώσουν και να μοιραστούν εμπειρίες, αναμνήσεις, βιώματα. Επιπλέον, κάτοικοι και σύλλογοι των γύρω περιοχών αλλά και γειτονικών νομών της Μακεδονίας συμμετέχουν σε αυτή την εκδήλωση αφού το πανηγύρι είναι και για αυτούς εκφραστής των παραδόσεων τους, των εθίμων τους, της πολιτισμικής τους ταυτότητας.
- ΟΤΑ Κοινότητα Σκοτούσσας
- Δήμος Ηράκλειας
- Εκκλησιαστική Επιτροπή Αγίου Γεωργίου Σκοτούσσας
- Πολιτιστικός Σύλλογος Σκοτούσσας
- Κοινόν Σκοτουσσαίων

β. Έδρα/τόπος

ΟΤΑ Κοινότητα Σκοτούσσας

Εκπρόσωπος Κοινότητας Σκοτούσσας : Δήμητρα Τρακαλιάνη, Τοπική Πρόεδρος
Σκοτούσσας

Διεύθυνση: Σκοτούσσα Σερρών

Δήμος Ηράκλειας

Έδρα του Δήμου: Ηράκλεια Σερρών, Πλατεία Μπακογιάννη 2, ΤΚ: 62400,

Τηλ.: 2325350100

e-mail: info@dimosiraklias.gr

url/ site web: <http://dimosiraklias.gr>

Εκπρόσωπος Δήμου : Στοϊλας Ελευθέριος, Δημοτικός Σύμβουλος Δήμου Ηράκλειας,
Δημοτική Ενότητα Σκοτούσσας.

Εκκλησιαστική Επιτροπή Αγίου Γεωργίου Σκοτούσσας

Εκπρόσωπος: ιερέας π. Ιωάννης Καραμανλής, Σκοτούσσα Σερρών.

Πολιτιστικός Σύλλογος Σκοτούσσας

Εκπρόσωπος : Χριστίνα Αποστολίδου, Σκοτούσσα Σερρών.

Κοινόν Σκοτουσσαίων

Διεύθυνση: Ανατολικής Θράκης 2 Α, Σέρρες.

Email: koinonskotoussaion@gmail.com

Ιστοσελίδα : koinonskotoussaion.gr

Εκπρόσωπος: Νικόλαος Σύκας, Ιατρός Χειρουργός.

Email: nsikas1@hotmail.com

γ. Περαιτέρω πληροφορίες για το στοιχείο:

Αρμόδιο/-α πρόσωπο/-α

Όνομα: Προδρόμου Θωμάς

Ιδιότητα: συνταξιούχος δάσκαλος, γραμματέας του φορέα «Κοινόν Σκοτουσσαίων»

e-mail: tprodromu@yahoo.gr

3. Αναλυτική περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ, όπως απαντά σήμερα (έως 1.000

λέξεις)

Στη Σκοτούσσα, ένα χωριό με ιστορικές μνήμες αιώνων, το πανηγύρι διεξάγεται το διάστημα 7-11 Σεπτεμβρίου με αφορμή τον εορτασμό του Γενέσιου της Θεοτόκου. Η σύνδεση του πανηγυριού με τη θρησκευτική πίστη των κατοίκων, η αγάπη τους για το χορό, το τραγούδι, τους αθλητικούς αγώνες, η λαχτάρα να ανταμώσουν ξανά με τους συντοπίτες τους, όλα αυτά παραπέμπουν σε συνήθειες που ξεκινούν από το μακρινό παρελθόν και παραμένουν ζωντανά μέχρι και σήμερα.

Η έναρξη της πανηγυρης είναι η 7η Σεπτεμβρίου, παραμονή της εορτής του Γενέσιου της Θεοτόκου. Το απόγευμα της 7ης Σεπτεμβρίου στην εκκλησία ψέλνεται μέγας πανηγυρικός εσπερινός και ακολουθεί η λιτανεία και η περιφορά της εικόνας του Γενέσιου της Θεοτόκου. Την εικόνα συνοδεύει η μπάντα του Δήμου, καθώς και πλήθος κόσμου.

Μετά το πέρας της λειτουργίας αρχίζει το γλέντι, ο χορός, το τραγούδι. Χορεύουν μικροί και μεγάλοι, άντρες και γυναίκες, με τη συνοδεία του ζουρνά και του νταουλιού. Οι οργανοπαίκτες είναι Ρομά από την Ηράκλεια Σερρών, καθώς και από άλλα χωριά των Σερρών.

Οι χοροί που χορεύουν είναι συνήθως συρτός, γκάιντα, παϊτούσκα, ορμανλί, χασαποσέρβικο. Τα τελευταία σαράντα χρόνια ο χορός αποτελεί και πολιτιστική

εκδήλωση. Μετά το πέρας της λειτουργίας και σε χώρο παρακείμενο της εκκλησίας παρουσιάζονται παραδοσιακοί χοροί της Μακεδονίας και της Θράκης καθώς και του Πόντου, με χορευτές που φορούν τις παραδοσιακές στολές του 19ου αιώνα. Με αυτό τον τρόπο οι κάτοικοι της Σκοτούσσας και θεατές από γειτονικά μέρη έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τη χορευτική παράδοση του τόπου τους.

Ο χώρος όπου διεξάγεται η πανήγυρη βρίσκεται πλησίον της εκκλησίας σε ένα άλσος με πλατάνια. Εκεί κυριαρχεί ο ήχος των ζουρνάδων. Δεκάδες «ζυγιές» ζουρνάδων πλαισιωμένες από νταούλια δημιουργούν ένα ηχητικό πανδαιμόνιο. Ο συνδυασμός της γαργαλιστικής τσίγκνας, οι διονυσιακοί ήχοι του ζουρνά, το άφθονο αλκοόλ και το ψήσιμο των κρεατικών παραπέμπουν σε εκδηλώσεις και συνήθειες από το μακρινό παρελθόν. Οι πάγκοι με τα εμπορεύματα, οι μικροπωλητές, το λούνα παρκ, οι ταβέρνες με τα γεμάτα τραπέζια, η περαντζάδα και το χάζι, συνθέτουν ένα σκηνικό που προσφέρει ιδιαίτερες συγκινήσεις.

Ανήμερα της γιορτής της Παναγίας, δηλαδή την 8η Σεπτεμβρίου, τελείται Θεία Λειτουργία. Την ημέρα εκείνη οι κάτοικοι συνηθίζουν να κάνουν ταξίματα στην εικόνα της Παναγίας. Συνήθως τα ταξίματα είναι μια λαμπάδα που την ανάβουν μπροστά στην εικόνα της Παναγίας σε εκδήλωση ευχαριστίας για κάποιο χαρούμενο γεγονός ή για τη διάσωση από κάποια ασθένεια.

Το γλέντι και τα ψώνια στο χώρο της πανήγυρης συνεχίζονται για τις επόμενες τέσσερις ημέρες, δηλαδή από τις 8 μέχρι τις 11 Σεπτεμβρίου. Η διασκέδαση μπορεί να σχετίζεται με την έξοδο για φαγητό στις ταβέρνες, με την περαντζάδα, τη βόλτα στους χώρους της πανήγυρης, με την παρακολούθηση διαφόρων δραστηριοτήτων, όπως παραδοσιακοί χοροί, παράσταση Καραγκιόζη, θεατρική παράσταση, μουσική συναυλία. Στις ταβέρνες το δημοφιλέστερο έδεσμα είναι το ψητό αρνί στη σούβλα (λέγεται τσιοβαρμέ), που σερβίρεται στη λαδόκολλά και τρώγεται με τα χέρια.

Οι αθλητικές εκδηλώσεις αποτελούν επίσης βασικό συστατικό στοιχείο της πανήγυρης στη Σκοτούσσα. Τα δυο αγωνίσματα που διεξάγονται ανελλιπώς για διάστημα μεγαλύτερο των εκατό χρόνων είναι οι αγώνες δρόμου και η παραδοσιακή πάλη. Σε ό,τι αφορά τον αγώνα δρόμου, τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει καθιερωθεί ο Ημιμαραθώνιος Σκοτούσσας. Αυτός διεξάγεται υπό την αιγίδα του ΣΕΓΑΣ και της δημοτικής αρχής,

λαμβάνουν μέρος αθλητές τόσο από τον νομό Σερρών όσο και από γειτονικούς νομούς και στους νικητές απονέμονται μετάλλια και αναμνηστικά διπλώματα.

Η πάλη στη Σκοτούσσα πιστεύεται ότι προσομοιάζει στην ελληνορωμαϊκή πάλη και διεξάγεται το απόγευμα της τελευταίας ημέρας της πανήγυρης, δηλαδή την 11η Σεπτεμβρίου. Η έναρξη των αγώνων γίνεται στον χώρο της πανήγυρης. Από εκεί ξεκινά μια πομπή έχοντας μπροστάρη αυτόν που κρατά το λάβαρο των αγώνων και κατευθύνεται στον χώρο της παλαίστρας. Η πομπή περιλαμβάνει τα μέλη της Επιτροπής Διοργάνωσης της πανήγυρης, τους παλαιστές και συνοδεύεται από τους ζουρνατζήδες. Την πομπή ακολουθούν και οι θεατές της πάλης. Όλες οι δράσεις γίνονταν κάτω από τον συνεχή ήχο του ζουρνά και του νταουλιού στον ρυθμό του *γκιρές χαβασί* (ρυθμός της πάλης).

Αφού φτάσει η πομπή στον χώρο της παλαίστρας, ο κήρυκας, που είναι εκπρόσωπος της δημοτικής αρχής, φωνάζει όλους τους παλαιστές, τους «πεχλιβάνους», να δηλώσουν το όνομα και την κατηγορία στην οποία επιθυμούν ν' αγωνισθούν, δηλαδή στα πρώτα ή στο «μπας» όπως αποκαλούνταν προπολεμικά η κατηγορία αυτή, στα δεύτερα ή στο «μπουγιούκ ορτά», στα τρίτα ή στο «κουτζούκ ορτά» και στα τελευταία ή στο «μπασμά».

Σήμερα όλοι οι παλαιστές αγωνίζονται με την κλασική περιβολή της σύγχρονης πάλης και μόνο οι παλαιστές της πρώτης κατηγορίας φορούν το λεγόμενο *κιουσπέτι*. Πρόκειται για ένα παντελόνι από δέρμα μοσχαριού, πολύ εφαρμοστό στο σώμα του παλαιστή. Το παντελόνι αυτό φτάνει μέχρι λίγο πιο κάτω από το γόνατο του παλαιστή και δένεται σφιχτά με κορδόνι τόσο στη μέση, όσο και στο γόνατο. Έχει χρώμα μαύρο και είναι στολισμένο στην περιοχή της μέσης με καλογυαλισμένα μπρούτζινα καρφιά.

Οι αθλητές αλείφουν το σώμα τους με μείγμα λαδιού και νερού για να γλιστρούν και να γίνονται πιο δύσκολα οι λαβές και να αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον ο αγώνας. Τα ζευγάρια όταν είναι έτοιμα, μπαίνουν στον αγωνιστικό χώρο και αρχίζουν τον αγώνα δίνοντας τα χέρια, ένδειξη ότι θα παλέψουν τίμια και θα υπάρχει φιλία ανάμεσα τους, ανεξαρτήτως αποτελέσματος. Ο αγώνας τελειώνει όταν ο ένας από τους δύο παλαιστές ρίξει τον άλλον κάτω, ώστε να ακουμπήσει η πλάτη του στο έδαφος. Τότε ο κριτής χτυπά ελαφρά τον ώμο του νικητή λέγοντας του χαρακτηριστικά ότι «έγινε» και υψώνει το χέρι του νικητή. Οι αθλητές δίνουν τα χέρια και ο ένας σηκώνει τον άλλον, κρατώντας τον από

τη μέση. Στη συνέχεια, κρατώντας μία πετσέτα , πηγαίνουν προς τους θεατές για να ζητήσουν τον οβολό τους (μπαξίσι) με τη χαρακτηριστική φράση «άιντε μπαρμπάδες».

Μετά το τέλος της πάλης ο κόσμος επιστρέφει στο πανηγύρι. Είναι μια τελευταία ευκαιρία για διασκέδαση, για να συναντήσει κανείς γνωστούς και φίλους. Έτσι συνεχίζεται μια μακραίωνη παράδοση, που θέλει τους κατοίκους των περιοχών γύρω από τη Σκοτούσσα να ανταμώνουν στο πανηγύρι (αντάμωμα), να αγκαλιάζονται, να ασπάζονται, να λένε πράγματα για τη ζωή τους και να αποχαιρετιούνται με τη φράση «και του χρόνου, πρώτα ο Θεός»!

4. Χώρος/εγκαταστάσεις και εξοπλισμός που συνδέονται με την επιτέλεση/ άσκηση του στοιχείου ΑΠΚ

Οι βασικοί χώροι όπου τελούνται οι εκδηλώσεις του πανηγυριού βρίσκονται στα νοτιοδυτικά του οικισμού της Σκοτούσσας και είναι η εκκλησία του χωριού, το Άλσος με τα Πλατάνια και η παλαίστρα. Η περιφορά της εικόνας ξεκινά από την εκκλησία, διασχίζει τον κεντρικό δρόμο του χωριού, καθώς και τον χώρο της πανήγυρης και καταλήγει και πάλι στην εκκλησία. Η εικόνα του Γενέσιου της Θεοτόκου έχει φιλοτεχνηθεί από άγνωστο αγιογράφο στις αρχές της δεκαετίας του 1960, αντικαθιστώντας μια μικρότερη που υπήρχε στην εκκλησία από τις αρχές του 1920.

Το Άλσος βρίσκεται πλησίον της εκκλησίας και λίγο δυτικά. Κάτω από τον ίσκιο που προσφέρουν τα πλατάνια, οι πλανόδιοι έμποροι, οι «πραματευτάδες» και οι ταβερνιάρηδες στήνουν τις δικές τους εγκαταστάσεις προκειμένου να πραγματοποιήσουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Οι έμποροι προέρχονται από διάφορα μέρη της βόρειας Ελλάδας, ενώ αρκετοί προέρχονται και από τη Θεσσαλία.

Ο χώρος του Άλσους μαζί με τους παρακείμενους δρόμους καλύπτει μια έκταση που είναι περίπου είκοσι πέντε στρέμματα. Από αυτά, τα δεκατρία στρέμματα αντιστοιχούν στο Άλσος, τρία έως τέσσερα στρέμματα είναι ο προαύλιος χώρος του Δημοτικού Σχολείου, και οκτώ στρέμματα περίπου είναι η έκταση που καλύπτουν οι παρακείμενοι δρόμοι (περιμετρικά της εκκλησίας).

Η τέλεση της παραδοσιακής πάλης διεξάγεται στην παλαίστρα που βρίσκεται μεταξύ της εκκλησίας και του Άλσους. Η αμφιθεατρική του κατασκευή δίνει τη δυνατότητα στους θεατές να θαυμάσουν από κοντά τους αγώνες παραδοσιακής πάλης, ενώ ο χορτοτάπητας του γηπέδου επιτρέπει στους παλαιστές να ξεδιπλώσουν κάθε πτυχή του ταλέντου τους. Τα *κιουσπέτια* οι παλαιστές τα προμηθεύονται από την Τουρκία, συνήθως από την πόλη της Αδριανούπολης.

5. Προϊόντα ή εν γένει υλικά αντικείμενα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της επιτέλεσης/άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

-

6. Ιστορικά στοιχεία για το στοιχείο ΑΠΚ (έως 500 λέξεις)

Με βάση καταγεγραμμένες αναφορές ηλικιωμένων κατοίκων του χωριού, το πανηγύρι της Σκοτούσσας την εποχή της τουρκοκρατίας γινόταν στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου και ουσιαστικά κρατούσε δύο ημέρες, δηλαδή την παραμονή της γιορτής και την ημέρα που γιόρταζε ο Άγιος Γεώργιος.

Η ημερομηνία και η διάρκεια του πανηγυριού άλλαξε μετά την επιστροφή των κατοίκων από την ομηρία στη Βουλγαρία (Νοέμβριος 1918). Το χωριό Σκοτούσσα μόλις είχε αρχίσει να συνέρχεται από την καταστροφή που είχε υποστεί στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Τον μήνα Σεπτέμβριο ο κόσμος είχε περισσότερο ελεύθερο χρόνο, διέθετε κρασί, είχε πουλήσει το σιτάρι, το καλαμπόκι ήταν έτοιμο για συγκομιδή και μπορούσε να πουλήσει βαμβάκι και να αποκτήσει άμεση ρευστότητα χρήματος. Συνεκτιμώντας όλους αυτούς τους λόγους, η Επιτροπή τέλεσης της πανήγυρης αποφάσισε να μεταφέρει το πανηγύρι την 8η Σεπτεμβρίου, ημέρα που γιορτάζεται η γέννηση της Θεοτόκου. Έτσι, από το 1921 οι Σκοτουσσαίοι, χωρίς ποτέ να σταματήσουν να τιμούν τον πολιούχο Άγιο Γεώργιο, είχαν μια ακόμη ευκαιρία για να γιορτάσουν, να διατρανώσουν την πίστη τους, τη θρησκευτικότητα τους και σταδιακά να διαμορφώσουν μια πολιτιστική ταυτότητα που περνούσε μέσα από τις εκδηλώσεις της πανήγυρης.

Μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1940 το πανηγύρι γινόταν γύρω από την εκκλησία. Οι εκδηλώσεις διαρκούσαν τέσσερις ημέρες (πέντε με την παραμονή της γιορτής) και εξακολουθούσαν να είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς ανάμεσα στους κατοίκους της Σκοτούσσας και των γειτονικών χωριών.

Το πανηγύρι εκτός από το θρησκευτικό του χαρακτήρα διέθετε έντονη εμπορική δραστηριότητα και μάλιστα για πολλά χρόνια βασική εμπορική δραστηριότητα ήταν η ζωοπανήγυρη. Τα ζώα εκείνη την εποχή, και κυρίως τα βόδια, ήταν χρήσιμα για τους αγρότες στις γεωργικές τους εργασίες. Όσοι είχαν ζώα που επρόκειτο να πουλήσουν, τα έφερναν στη ζωοπανήγυρη δεμένα στα κάρα ή τα μετέφεραν περπατώντας ή καβάλα σε άλογα. Συνήθως τα ζώα ήταν άλογα, μουλάρια, γαϊδούρια, βόδια, βουβάλια, γουρουνάκια, αιγοπρόβατα. Στο χώρο της ζωοπανήγυρης έρχονταν οι ζωέμποροι, έβλεπαν τα ζώα, τα εξέταζαν, άνοιγαν το στόμα τους να δουν την ηλικία τους, ρωτούσαν σε τι τιμή πουλιόταν ένα ζώο και αποφάσιζαν ποια θα αγόραζαν. Μεταξύ των παραγωγών γινόταν και ανταλλαγές ζώων. Η ζωοπανήγυρη σταμάτησε να λειτουργεί στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Οι αθλητικές δραστηριότητες που κυριάρχησαν για δεκαετίες ήταν οι αγώνες δρόμου, οι ιπποδρομίες, οι ποδηλατοδρομίες και φυσικά η παραδοσιακή πάλη.

Στις αρχές του 1950 ο χώρος τέλεσης της πανήγυρης μεταφέρθηκε στα δυτικά του οικισμού, πέρα από τη σιδηροδρομική γραμμή, στην περιοχή Χιλιόδεντρα. Επρόκειτο για ένα άλσος με λεύκες που είχαν φυτευτεί το 1937. Το 1957 οι κάτοικοι της Σκοτούσσας, έχοντας επίγνωση του γεγονότος ότι οι λεύκες έχουν πεπερασμένο χρόνο ζωής που δεν ξεπερνά τα τριάντα έτη, φύτεψαν πλατάνια σε χώρο παρακείμενο της εκκλησίας. Το 1965 ο χώρος τέλεσης του πανηγυριού μεταφέρθηκε στο Άλσος με τα Πλατάνια και εκεί εξακολουθεί να τελείται μέχρι και σήμερα, διατηρώντας τις τοπικές του ιδιαιτερότητες και μια παράδοση αιώνων.

7. Η σημασία του στοιχείου σήμερα (έως 300 λέξεις)

α. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τα μέλη της κοινότητας/τους φορείς του;

Το πανηγύρι αποτελεί πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας και της παράδοσης της Σκοτούσσας και έχει συμβάλει σημαντικά στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και στη διαμόρφωση της τοπικής ταυτότητας. Το σημαντικότερο είναι ότι δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να ξανασυναντηθούν. Οι νέοι έχουν την ευκαιρία για καινούργιες γνωριμίες, οι απόδημοι έχουν τη δυνατότητα να επιστρέψουν στο χωριό από το οποίο κατάγονται και να περάσουν με αγαπητούς φίλους ημέρες ξεγνοιασιάς, οι μεγαλύτερης ηλικίας να συναντήσουν γνωστούς και φίλους από γειτονικά μέρη. Η κοινωνική συνοχή, που τώρα έχει γίνει περισσότερο απαραίτητη, γίνεται βίωμα στο χώρο της πανήγυρης. Το πανηγύρι δρα ως συνεκτικός αρμός που ενώνει τα μέλη μιας κοινωνίας με διαφορετική αφετηρία, διαφορετικά βιώματα, με μόνο κοινό στοιχείο το πανηγύρι των προγόνων τους!

Είναι κοινή πεποίθηση ότι αποτελεί άυλη πολιτιστική κληρονομιά των Σκοτουσσαίων και δεν αντιμετωπίζεται ως διαδικασία αποκλειστικά οικονομικού ενδιαφέροντος. Απαιτείται βέβαια μέριμνα για την πολιτιστική προστασία του θεσμού και για τη διαρκή αναβάθμισή του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τη γνώση των βασικών παραμέτρων των αξιών του πανηγυριού. Αξίες όπως η συλλογικότητα, που διαμορφώνεται μέσα από τις εκδηλώσεις της πανήγυρης, η συνένωση ανθρώπων με διαφορετικές καταβολές, η συνύπαρξη ανεξαρτήτως κοινωνικής υπόστασης, δίνουν την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να προσεγγίσουν διαφορετικούς ανθρώπους και να βιώσουν από κοινού τις χαρές και τις συγκινήσεις ενός λαϊκού δρώμενου. Οι αξίες αυτές έχουν διαμορφωθεί στο πανηγύρι εδώ και αιώνες και μέσω της προφορικότητας και της ενεργού συμμετοχής έχουν περάσει από γενιά σε γενιά μέχρι τις ημέρες του 2020.

β. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία;

Τα πανηγύρια όπως τα ζούμε σήμερα, στις αρχές του 21ου αιώνα, αποτελούν συνέχεια των πανηγύρεων που εορτάζονται εδώ και αιώνες. Κατά τη διάρκεια αυτών των εκδηλώσεων και μέσα από διάφορες τελετουργίες σφυρηλατούνταν η ενότητα και η συλλογική συνοχή των μικρών κοινωνιών και αυτό τους επέτρεπε να διατηρούν τους απαραίτητους δεσμούς, προκειμένου να αντέξουν δύσκολες συνθήκες διαβίωσης ή εχθρικές επιδρομές. Οι θρησκευτικές τελετές, ο χορός, το τραγούδι, οι αθλητικοί αγώνες τους έφερναν πιο κοντά, αποκτούσαν κοινά στοιχεία, ήθη και έθιμα, αποκτούσαν δηλαδή μια κοινή ταυτότητα.

Σήμερα το πανηγύρι της Σκοτούσσας είναι ο εκφραστής των παραδόσεων, των εθίμων, του ύφους και της ταυτότητας των μικρών αγροτικών κοινωνιών. Οι επισκέπτες του πανηγυριού μέσα από τις τελετουργίες του έρχονται σε επαφή με δρώμενα και συνθήκες προηγούμενων εποχών, που έχουν προσαρμοστεί στα σύγχρονα δεδομένα και εξακολουθούν να εξυπηρετούν τις ανάγκες του κόσμου για θρησκευτικότητα, διασκέδαση, κοινωνικές συναναστροφές και πολιτισμικές αναζητήσεις.

γ. Συμμετείχε και πώς η κοινότητα στην προετοιμασία της εγγραφής του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

Η πρώτη προσπάθεια για την καταγραφή των εθίμων και των παραδόσεων του πανηγυριού οφείλεται στην Τερζή Δήμητρα. Το 2003 και μετά από εμπειριστατωμένη έρευνα, συνεντεύξεις με ηλικιωμένους και καταγραφή των τελετουργιών του πανηγυριού, παρουσίασε την εργασία της «Η Εμποροπανήγυρη της Σκοτούσσας». Η εργασία υπεβλήθη στο τμήμα εξομοίωσης Νηπιαγωγών του ΑΠΘ το έτος 2003. Ακολούθως, το 2020 εκδόθηκε από τον Νικόλαο Σύκα το βιβλίο «Το Πανηγύρι των Σκοτουσσαίων». Έχοντας τις δυο αυτές μελέτες υπόψη ενημερώθηκαν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, καθώς και κάτοικοι του χωριού της Σκοτούσσας που εκδήλωσαν ανάλογο ενδιαφέρον, σχετικά με τη διαδικασία εγγραφής του πανηγυριού της Σκοτούσσας στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Κατόπιν αυτού προχωρήσαμε στην αποστολή δήλωσης Πρόθεσης Υποβολής Δελτίου Στοιχείου Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η αίτησή μας έγινε δεκτή και έτσι ενημερώθηκαν εκ νέου όλοι οι φορείς για το Β' Στάδιο Διαδικασίας Εγγραφής στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Μετά από επικοινωνία και διαβούλευση με όλους τους φορείς έγινε η σύνταξη του Δελτίου Στοιχείου Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, δόθηκε στα ενδιαφερόμενα μέρη για διορθώσεις και προχωρήσαμε στην οριστική σύνταξη και υποβολή του Δελτίου.

8. Διαφύλαξη/ανάδειξη του στοιχείου

α. Πώς μεταδίδεται το στοιχείο στις νεότερες γενιές σήμερα:

Παρά το πέρασμα χιλιάδων χρόνων και παρά τις αλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων, τα πανηγύρια μένουν ζωντανά και εξακολουθούν να συγκινούν μικρούς και

μεγάλους. Οι μεγάλοι θέλουν να διασκεδάσουν, να θυμηθούν τις ρίζες τους, να τιμήσουν τους προγόνους τους, να ξαναζήσουν για λίγο τον τρόπο ζωής που είχαν όταν ήταν μικροί. Οι μικρότερης ηλικίας έρχονται σε επαφή με εικόνες που ξεκινούν από πολύ παλιά και γι αυτό τους αγγίζουν αμέσως. Είναι η παράδοση που περνά στον καθένα μέσα από βιώματα, από θύμησης, από διηγήσεις. Νιώθουν ότι ανήκουν σε μια κοινότητα μεγαλύτερη από τα έως τότε γνωστά τους όρια, μια κοινότητα όπου τα κοινά στοιχεία είναι η καταγωγή, τα έθιμα, τα όνειρα για κάτι καλύτερο. Τα βιώματα και οι εμπειρίες που αποκτούν ως παιδιά στον χώρο της πανηγυρης περνούν στα δικά τους παιδιά και έτσι συνεχίζεται αυτός ο κύκλος της θρησκευτικότητας, του φαγητού, του χορού, του τρεξίματος, της πάλης, της χαράς, του πανηγυριού.

β. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης του στοιχείου που έχουν ληφθεί στο παρελθόν ή που εφαρμόζονται σήμερα (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Τόσο η Εκκλησιαστική Επιτροπή όσο και η Επιτροπή διεξαγωγής της πανήγυρης που ανήκε στην Κοινότητα Σκοτούσσας ή στο Δήμο Ηράκλειας φρόντιζαν πάντα για την αναβάθμιση του θεσμού της πανήγυρης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο θεσμός να παραμένει ιδιαίτερα δημοφιλής και να εξακολουθεί να αγκαλιάζεται από χιλιάδες πιστούς επισκέπτες. Η μεταφορά της τέλεσης του πανηγυριού από το χώρο πέριξ της εκκλησίας στην περιοχή Χιλιόδενδρα και στη συνέχεια στο Άλσος με τα Πλατάνια συνέβαλαν αποφασιστικά στη διατήρηση της ελκυστικότητας του θεσμού. Από τις αρχές του 1980 τελετές όπως η περιφορά της εικόνας, ο εμπλουτισμός των εκδηλώσεων με πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες, η διευκόλυνση της μετακίνησης των επισκεπτών, η επέκταση του χώρου τέλεσης της πανήγυρης, η κατασκευή ειδικού χώρου για τη διεξαγωγή της παραδοσιακής πάλης, έχουν συμβάλει στο να καθιερωθεί στη συνείδηση των κατοίκων της Μακεδονίας ως ένα από τα πιο δημοφιλή παραδοσιακά πανηγύρια.

γ. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης που προτείνεται να εφαρμοστούν στο μέλλον (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Ανέκαθεν το πανηγύρι στη Σκοτούσσα διέθετε μια ιδιαίτερη ικανότητα. Να αφουγκράζεται τις ανάγκες της κοινωνίας, να βλέπει μπροστά και να συμβαδίζει με τις νέες επιταγές της εκάστοτε χρονικής περιόδου. Στη νέα αυτή εποχή, την ψηφιακή εποχή, η επιβίωση και η ενδυνάμωση της πανήγυρης περνά μέσα από τις ανάγκες του κόσμου και μέσα από τις προσδοκίες και τις δυνατότητες των συμμετεχόντων (εκθετών, εμπόρων).

Το πανηγύρι των Σκοτουσσαίων μπορεί να καταστεί μια αέναη πηγή πλούτου τόσο από οικονομικής πλευράς όσο και πολιτιστικής. Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί χρειάζεται να ληφθούν μια σειρά από μέτρα που θα διασφαλίσουν όχι μόνο τη βιωσιμότητα του πανηγυριού, αλλά και την αναβάθμισή του σε ένα σημαντικό γεγονός για όλη την Περιφέρεια της Μακεδονίας.

Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν όλους τους τομείς του πανηγυριού και μπορούν να είναι τα εξής:

1. Δημιουργία αυτόνομου φορέα διαχείρισης της πανήγυρης, που θα είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και θα λειτουργεί με διαφάνεια και λογοδοσία
2. Χρήση των δυνατοτήτων που παρέχει η ψηφιακή εποχή, δηλαδή:
 - Δημιουργία ιστοσελίδας που θα είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στο πανηγύρι και θα είναι γραμμένη στα ελληνικά και αγγλικά. Η ιστοσελίδα θα έχει όλες τις πληροφορίες ιστορικού χαρακτήρα που σχετίζονται με το πανηγύρι και θα δίνει χρηστικές πληροφορίες στους επισκέπτες (π.χ. χάρτες, τρόπους μετάβασης, εφαρμογές για χώρους στάθμευσης, πληροφορίες για πρώτες βοήθειες, πληροφορίες για εκδηλώσεις κλπ).
 - Καταχώρηση της πανήγυρης στο Google Maps και στο Trip advisor.
 - Ψηφιακή πλατφόρμα του τοποδιαγράμματος, όπου θα μπορεί να γίνεται ψηφιακά η αίτηση για την ενοικίαση χώρου, η κατοχύρωση της θέσης και η κατάθεση του αντιτίμου.
 - Προβολή της πανήγυρης με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δημιουργία προφίλ στο Facebook και στο Instagram.
3. Δημιουργία μητρώου φροντίδας του άλσους με τα πλατάνια με τη συνεργασία ειδικών επιστημόνων (γεωπόνων, αρχιτεκτόνων εξωτερικού περιβάλλοντος κ.λπ.).

4. Κατασκευή, χρήση και ενοικίαση περιπτέρων από τον φορέα διαχείρισης της πανήγυρης.
5. Επέκταση των εγκαταστάσεων της πανήγυρης.
6. Εμπλουτισμός της πανήγυρης με νέες εκδηλώσεις, που θα διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον του κόσμου και θα μπορούν να προσελκύσουν και άλλες ομάδες πληθυσμού. Οι εκδηλώσεις μπορεί να αφορούν όλους του τομείς της πανήγυρης, δηλαδή τη διασκέδαση, τον πολιτιστικό τομέα, τις αθλητικές εκδηλώσεις, το θρησκευτικό πλαίσιο.
7. Κατασκευή υποδομών που θα διευκολύνουν την παρουσία τόσο των εμπόρων όσο και των επισκεπτών (τουαλέτες, μπάνια).
8. Συνεργασία με άλλους φορείς που διαχειρίζονται πανηγύρια, ούτως ώστε να εμπλουτίζεται το πανηγύρι με τεχνογνωσία που μπορεί να κατέχουν οι άλλοι φορείς.
9. Συνεργασίες με επαγγελματικούς φορείς με στόχο την ανάδειξη του πανηγυριού ως εναλλακτικής μορφής τουρισμού (π.χ. τουριστικά πακέτα που θα περιλαμβάνουν επίσκεψη στη Σκοτούσσα κατά τη διάρκεια της πανήγυρης, «θρησκευτικός τουρισμός»).
10. Έλεγχος της ποιότητας και της ασφάλειας της πανήγυρης (π.χ. έλεγχος της ποιότητας των τροφίμων, ασφάλεια των επισκεπτών, ασφάλεια στους χώρους στάθμευσης, έλεγχος του βαθμού ικανοποίησης των επισκεπτών κ.λπ.). Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται στο μέγιστο δυνατό βαθμό η ικανοποίηση τόσο των επισκεπτών όσο και των εμπόρων. Έτσι, όχι μόνο μένουν πιστοί στο πανηγύρι, αλλά παρακινούν και άλλους να έρθουν.
11. Δημιουργία πυροσβεστικών φωλεών σε καίρια σημεία της πανήγυρης και υποχρέωση κάθε εμπόρου να διαθέτει οπωσδήποτε δικό του πυροσβεστήρα.
12. Δημιουργία χώρου για την παροχή πρώτων βοηθειών (παλιό κτήριο των προσκόπων).
13. Σύνδεση της πανήγυρης με τη λειτουργία του Λαογραφικού Μουσείου.

9. Βασική Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βαρβούνης, Μ. & Δημάκη, Μ. (1996). Το πανηγύρι του Αγίου Αθανασίου στη Νιγρίτα. Η θρησκευτική συμπεριφορά ως προσδιοριστικός παράγοντας τοπικής ταυτότητας. Στο *Πρακτικά Β' Επιστημονικού Συμποσίου «Η Νιγρίτα - η Βισαλτία δια μέσου της ιστορίας»*, 17 - 20 Οκτωβρίου 1996.
- Βοζίκας, Γ. (2015): Οι εμποροπανηγύρεις στην περιοχή των Σερρών. Παράδοση και νεωτερικότητα στην εξέλιξη ενός θεσμού. *Σερραϊκά Χρονικά*, 17, 11-52.
- Τερζή, Δ. (2003): Η εμποροπανήγυρη της Σκοτούσσας. (Αδημοσίευτη εργασία που υπεβλήθη στο τμήμα εξομοίωσης Νηπιαγωγών του ΑΠΘ). ΑΠΘ.
- Σύκας, Ν. (2019). *Η Σκοτούσσα της Οδομαντικής και η Σκοτούσσα των Σερρών. Ιστορία δύο πόλεων*. Σκοτούσσα.
- Σύκας, Ν. (2020). *Το πανηγύρι των Σκοτουσσαίων*. Σκοτούσσα.

Ξενόγλωσση

- Кънчов 1970: В. Кънчов, Пътуване по долините на Струма, Места и Брегалница, II. Градът Сяр и казата му, София 1970.
- Стрезов 1891: Г. Стрезов,. Два санджака от Източна Македония. Периодично списание на Българското книжовно дружество в Средец, кн. XXXVI, София 1891.

Διαδίκτυο

- Γαλανιάδη, Ε. (2020). Από το εμπόριο στο αντάμωμα: τα πανηγύρια και η ιστορία του. www.arcadiaportal.gr/news/apo-emporio-sto-antamoma-ta-panigyria-kai-i-istoria-toys. Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου 2020.
- Μπάκας, Ι. (2020). *Το πανηγύρι του Αγίου Αθανασίου*. <http://www.dimosvisaltias.gr/index.php/mn-odimosmas/mn-istoria/1340-panhgyri-tou-agioy-athanasioy-mpakas>. Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου 2020.

10. Συμπληρωματικά Τεκμήρια

α. Κείμενα (πηγές, αρχειακά τεκμήρια κτλ.)

β. Χάρτες

Τοποδιάγραμμα της πανήγυρης (2002)

γ. Οπτικά και ακουστικά τεκμήρια (σχέδια, φωτογραφίες, αρχεία ήχου, βίντεο κτλ.)

Φωτογραφίες:

- Αγώνες δρόμου στο πανηγύρι της Σκοτούσσας
- Παλαιστές με κιουσπέτια
- Ψώνια στο πανηγύρι της Σκοτούσσας
- Σκοτουσσαίοι χορευτές στο πανηγύρι του 1938
- Αναμνηστική φωτογραφία από το πανηγύρι του 1934
- Πανηγύρι 1953
- Ζύγισμα ψητού αρνιού (τσιοβαρμέ)
- Ψήσιμο αρνιού (τσιοβαρμέ)
- Χορευτές στο πανηγύρι Σκοτούσσας
- Στιγμιότυπο από την πρώτη πανήγυρη που τελέστηκε Σεπτέμβριο (1921)

Βίντεο

<https://www.youtube.com/watch?v=yJyWxy0J158> (Πανηγύρι Σκοτούσσας 2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=yUXnsc5Et1Y> (Πανηγύρι Σκοτούσσας 2018)

<https://www.youtube.com/watch?v=ROASX1J8pEU> (Σκοτούσσα Περιφορά Εικόνας)

<https://www.youtube.com/watch?v=F1hQbxSC380> (Πανηγύρι Σκοτούσσας)

<https://www.youtube.com/watch?v=IJL-ufv5Eao> (Ορμανλί - Ζουρνάδες Δράμαλης
Πανηγύρι Σκοτούσσας)

<https://www.youtube.com/watch?v=ZEIfx9PzBp8> (Συνεχίζεται η εμποροπανήγυρη Σκοτούσσας-Τι λένε επισκέπτες και έμποροι)

<https://www.youtube.com/watch?v=bNfrEu0H-D4> (ΠΑΛΗ ΣΚΟΤΟΥΣΣΑ 2005)

<https://www.youtube.com/watch?v=t-AH0chJpJQ> (Οργανοπαίχτες-Πανηγύρι Σκοτούσσας Σερρών 2016)

https://www.youtube.com/watch?v=DvPR19_5pgw (Πάλη με κιουσπέτια - Παλαίστρα Σκοτούσσας ,11 Σεπ. 2015)

<https://www.youtube.com/watch?v=Jc5dE1L8mwg> (Σκοτούσσα – stigmes)

δ. Διαδικτυακές πηγές (υπερσύνδεσμοι)

<https://www.koinonskotoussaion.gr/to-alsow-me-ta-platania/>

<https://www.koinonskotoussaion.gr/agones-dromou-stin-skotoussa/>

<https://www.koinonskotoussaion.gr/panigiri-skotoussas/>

<https://www.koinonskotoussaion.gr/diahroniko-diamanti-ton-skotoussaion-i-emporopanigiri%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B9-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%83%CE%BA%CE%BF/>

11. Στοιχεία συντάκτη του Δελτίου

α. Όνομα Συντάκτη/-ών

Νικόλαος Σύκας

β. Ιδιότητα Συντάκτη/-ών

Ιατρός Χειρουργός, Πρόεδρος του φορέα «Κοινόν Σκοτουσσαίων»

E-mail: nsikas1@hotmail.com

γ. Τόπος και Ημερομηνία Σύνταξης του Δελτίου

Σκοτούσσα, 30 Ιουνίου 2021

12. Τελευταία συμπλήρωση/επικαιροποίηση του Δελτίου